

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

21.01.2026. Nr. 6-1/48

Finanšu ministrijai

pasts@fm.gov.lv

Satiksmes ministrijai

satiksmes.ministrija@sam.gov.lv

Zināšanai: **Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrai**

e-prokuratura@lrp.gov.lv

Par daudzbērnu ģimeņu tiesību nodrošināšanu un normatīvo aktu kolīziju novēršanu

Izskatot kādas personas 2026.gada 14.janvāra iesniegumu, kas adresēts arī Ģenerālprokuratūrai, konstatēju problēmjaūtājumu, kas skar daudzbērnu ģimeņu tiesības saņemt likumā noteiktus atvieglojumus gadījumos, kad viens no bērniem pilda valsts aizsardzības dienestu. Iesniegumā norādīts, ka šobrīd transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojums un nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums šādām ģimenēm netiek piemērots, jo savlaicīgi nebija veikti grozījumi normatīvajā regulējumā.

Iepazīstoties ar iesnieguma un tam pievienoto dokumentu saturu, uzskatu, ka transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojums un nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojums šādām ģimenēm ir piemērojams jau šobrīd.

[1] Par ārējo normatīvo aktu normu piemērošanu

Likums "Grozījums Bērnu tiesību aizsardzības likumā" pieņemts 2024.gada 20.jūnijā, kur iepriekšējā daudzbērnu ģimenes definīcija ir papildināta, nosakot, ka daudzbērnu ģimene ir ģimene, kuras aprūpē ir vismaz trīs bērni, to skaitā audžuģimenē ievietoti un aizbildnībā esoši bērni. Par daudzbērnu ģimenes bērnu uzskatāma arī pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24

gadu vecumu, ja tā iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību vai 11 mēnešus pilda valsts aizsardzības dienestu.

Administratīvā procesa likuma 15.pantā ir norādīta ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhija, kā arī sniegtas norādes tiesību normu piemērošanas jautājumos.

Jāatzīst, ka nodokļu likumus regulējošie normatīvie akti ir speciālās normas attiecībā uz nodokļiem, tomēr Bērnu tiesību aizsardzības likuma normas ir speciālas tiesību normas attiecībā uz daudzbērnu ģimenes statusa noteikšanu. Tā kā nodokļu atvieglojums ir piesaistīts tieši personas statusam (daudzbērnu ģimene), tad Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktā definīcija ir primāra statusa definēšanai.

[2] Par transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu

Ceļu satiksmes drošības direkcijas (turpmāk – CSDD) iesniedzējam sniegtajā atbildē norādīts, ka daudzbērnu ģimene par vienu no tās locekļa īpašumā, turējumā vai valdījumā reģistrētu transportlīdzekli ir tiesīga saņemt nodokļa atvieglojumu 50 procentu apmērā.¹ Atvieglojuma piemērošanas kārtība ir noteikta Ministru kabineta noteikumos Nr.858,² kur noteikts, ka atvieglojumu piemēro personai, kurai pašai vai kopā ar laulāto, vai kuras laulātajam apgādībā vai aizbildnībā ir trīs vai vairāk bērnu, kuri nav sasnieguši 24 gadu vecumu un turpina iegūt vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību, (...).

CSDD paskaidro, ka saskaņā ar Finanšu ministrijas norādīto,³ nodokļa atvieglojums ir piemērojams tikai tādā apjomā un kārtībā, kā to šobrīd paredz likums un Ministru kabineta noteikumi. CSDD informē, ka ir rosinājusi attiecīgus grozījumus Ministru kabineta noteikumos, tomēr nav paredzams, cik ilgu laiku aizņems normatīvā regulējuma saskaņošana un pieņemšana.

No augstāk minētā secināms, ka Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma norma nav pretrunā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma tiesību normām, jo nosaka atvieglojumu piemērošanu daudzbērnu ģimenei. Savukārt Ministru kabineta noteikumi Nr.858, kuri precizē minēto normu, sašaurina Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikto daudzbērnu ģimenes statusu, kas viennozīmīgi ir pretēji likumdevēja noteiktajam mērķim.

¹ Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta piektā daļa.

² Ministru kabineta 2012.gada 11.decembra noteikumu Nr. 858 "Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas kārtība" 46.punkts.

³ 2024.gada 30.jūlija vēstule Nr. 4.1-11/5/2302.

Uzskatu, ka, lai sakārtotu normatīvo regulējumu, grozījumi neapšaubāmi ir nepieciešami, tomēr tas nav šķērslis atvieglojumu piemērošanai jau šobrīd, jo Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 16.punkta tiesību normai ir augstāks juridiskais spēks salīdzinājumā ar Ministru kabineta noteikumu 46.punktu. Grozījumi Ministru kabineta noteikumu Nr.858 46.punktā nav veikti saprātīgā laikā (kopš 2024.gada jūnija), turklāt kā norāda CSDD, nav paredzams, cik ilgu laiku tas aizņems. Šāda situācija nevar aizskart privātpersonu tiesības, kas ir pretrunā ar likumdevēja gribu.

[3] Par nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu

Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 5.panta (1²) daļā noteikts, ka nekustamā īpašuma nodokļa summa ir samazināma par 50 procentiem no aprēķinātās nodokļa summas par nekustamā īpašuma nodokļa objektiem personai, ja šai personai (pašai vai kopā ar laulāto) vai tās laulātajam taksācijas gada 1.janvārī ir trīs vai vairāk bērni vecumā līdz 18 gadiem (arī aizbildnībā esoši vai audžuģimenē ievietoti bērni) vai bērni līdz 24 gadu vecumam, kuri iegūst vispārējo, profesionālo vai augstāko izglītību, un ja personai vai tās laulātajam šajā objektā ir deklarētā dzīvesvieta kopā ar vismaz trim no minētajiem bērniem. No minētā secināms, ka likumdevēja mērķis ir atbalstīt daudzbērnu ģimenes. Ar 2024.gada 20.jūnija grozījumiem likumdevējs ir paplašinājis daudzbērnu ģimenes definīciju, lai iekļautu valsts aizsardzības dienestā esošos jauniešus, jo dienesta laiks lielākoties ir paredzēts tieši līdz 24 gadu vecumam, proti, studijām paredzētais laiks. Valsts noteiktu pienākumu pildīšana nevar pasliktināt atbalstu ģimenei, zaudējot atbalstu tikai tādēļ, ka jauniešs izvēlēties pirms studijām pieteikties valsts aizsardzības dienestam.

Konkrētajā gadījumā ir konstatējams, ka lietotais bērnu vecuma un statusa uzskaitījums likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" nonāk pretrunā ar spēkā esošo daudzbērnu ģimenes definīciju. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 16.punkts nosaka kas ir daudzbērnu ģimene Latvijas tiesību sistēmā kopumā. Tādēļ citas tiesību normas, kas atsaucas uz šo statusu vai arī ir lietota šī statusa definīcija, nevar ignorēt jaunāko definīciju, kas ir likumdevēja griba.

Tādējādi, pat ja likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" 5. panta (1²) daļā vēl nav gramatiski ierakstīta frāze "vai 11 mēnešus pilda valsts aizsardzības dienestu ", iestādei būtu pozitīvs pienākums piemērot paplašināto daudzbērnu ģimenes definīciju saskaņā ar jaunāko likumdevēja gribu. Valsts aizsardzības dienesta ieviešanas mērķis bija veicināt valsts aizsardzību. Valsts nedrīkst daudzbērnu ģimenei palielināt nodokļu slogu aiz tā iemesla, ka jauniešs pilda valsts aizsardzības dienestu nevis studē.

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 15.pantā "Ārējo normatīvo aktu, vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošana" noteikto, kā arī privātpersonas tiesību ievērošanas principu, likumdevēja gribu, uzskatu, ka valstij būtu pienākums nodrošināt daudzbērnu ģimenēm pienākošos atvieglojumus jau tagad un veikt nepieciešamos grozījumus iespējami īsākā laikā.

Aicinu ministrijas izteikt savu viedokli **līdz 2026. gada 31. janvārim.**

Patiesā cieņā

tiesībsardze

Karina Palkova